

Matvælaráðuneytið
Borgartúni 26, 4. hæð
105 Reykjavík

Búðardal, dd.02.2023

Efni: Umsögn um drög að þingsályktunartillögu um landbúnaðarstefnu, mál nr. 30/2023.

Vísað er til máls nr. 30/2023, drög að þingsályktunartillögu um landbúnaðarstefnu sem birt var á Samráðsgátt þann 10.02.2023.

Dalabyggð vill byrja á að fagna framlagðri tillögu til þingsályktunar um landbúnaðarstefnu til ársins 2040, enda er öflugur landbúnaður hagsmunamál allra landsmanna. Meginmarkmið stefnunnar er að hún leiði til þess að Ísland verði leiðandi í framleiðslu á heilnæmum landbúnaðarafurðum með sjálfbæra þróun að leiðarljósi. Markmiðið er metnaðarfullt en jafnframt nákvæmlega það sem Ísland á að leggja sig fram um að uppfylla.

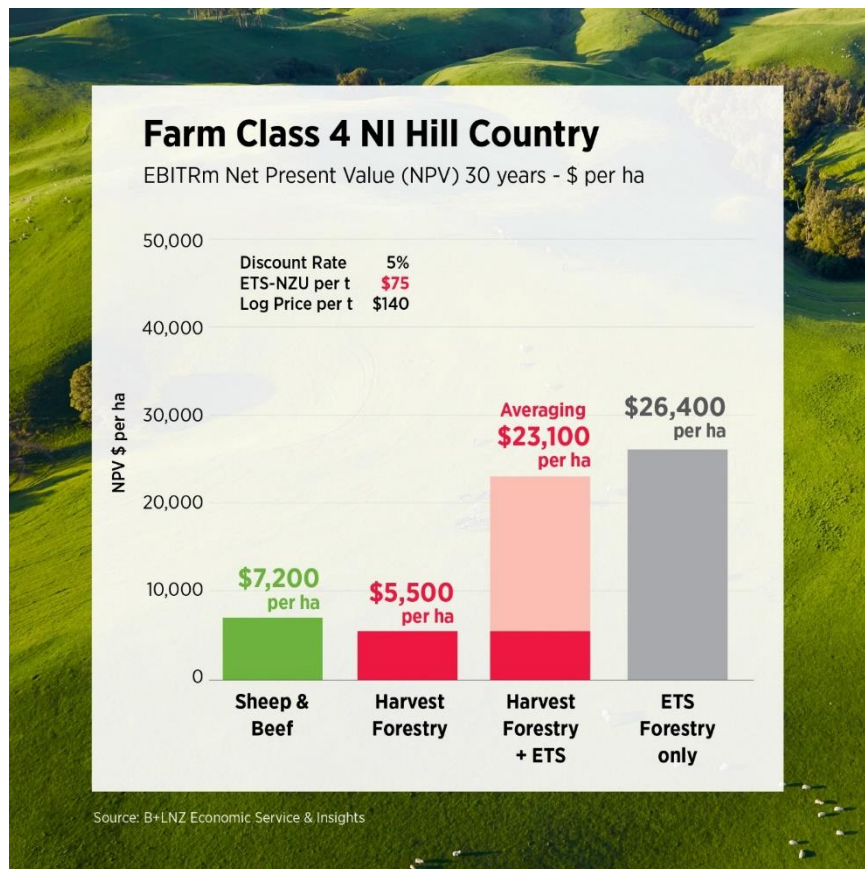
Í framtíðarsýn er komið inn á framleiðslu hágæða landbúnaðarafurða og fæðuöryggi. Sveitarfélagið Dalabyggð telur mikilvægt að launaliður bæði bænda og þeirra sem starfa við framleiðslu að öðru leyti, sé skoðaður um leið og horft sé til aðgerða til að lækka kostnað við aðföng. Hvorutveggja eru atriði sem styðja við að hægt sé að framleiða hágæða landbúnaðarafurðir þar sem hvorki er gefinn afsláttur af velferð dýra né manna.

Einnig er komið inn á að beit og önnur landnýting eigi að taka mið af ástandi og getu vistkerfa. Dalabyggð vísar í umsögn sína frá 11. nóvember 2021 vegna máls nr. 184/2021 um drög að reglugerð um sjálfbæra landnýtingu. Varhugavert er að færa svo mikið vald sem fylgir svo viðamikilli stjórnun í hendur einstakra ríkisstofnanna, í þessu tilfelli að öllum líkindum Landgræðslunnar. Einnig þurfa að liggja fyrir vísindaleg rök að baki þess að sett séu viðmið fyrir getu vistkerfa og vísar sveitarfélagið þar aftur til fyrrnefndrar umsagnar.

Talað er um að ræktun, nýting lands og bætt landgæði eigi að styðja við fjölbreytta atvinnustarfsemi og búsetu um land allt. Þarna er mikilvægt að horfa til þess að stuðningur ríkisins við landbúnað sé einmitt við nýtingu lands, ræktun og framleiðslu matvæla sem styður svo

sannarlega við fjölbreytta atvinnu. Stuðningur á ekki að vera við eignarhald hektara, heldur til nýtingar og/eða ræktunar til þess að hægt sé að fá eitthvað út úr téðum hekturum.

Þá segir að einn þáttur framtíðarsýnarinnar sé að landnotkun utan þéttbýlis feli í sér vernd góðs landbúnaðarlands og forgang búvöruframleiðslu á góðu ræktunarlandi. Það þurfa að liggja vísindaleg rök fyrir því hvað flokkast sem gott landbúnaðar- og ræktunarland þar sem forsendur eru ekki þær sömu eftir hvernig nýtingu þessa lands er eða gæti verið háttað. Dalabyggð veltir einnig fyrir sér hvernig landbúnaðarstefnan muni taka á forgangi búvöruframleiðslu þegar verð á landnáði er farið að keppa við verð á landi til kolefnisbindingar. Skv. gögnum frá Nýja-Sjálandi er verð á landi til kolefnisbindingar hærra en verð á landi til matvælaframleiðslu (*sjá mynd 1*) og það er landbúnaður og hin hefðbundna búvöruframleiðsla að fara keppa við. Í verðmyndun jarða á Íslandi er sambærileg þróun byrjuð að sjást.

Mynd 1 – Source: B+LNZ Economic Service & Insights

Fram kemur að tryggt verði að eðlileg nýliðun og kynslóðaskipti eigi sér stað í landbúnaði. Dalabyggð bendir á að ekki er til skilgreining á því hvað telst vera eðlileg nýliðun, slíkur

mælikvarði þarf að byggja á haldbærum gögnum og útreikningum. Mat sveitarfélagsins er einnig að til þess að nýliðun verði áfram í greininni yfir höfuð, þurfi að tryggja eðlilega afkomu þeirra sem stunda landbúnað. Landbúnaðarstefnan er einmitt eitt af verkfærunum sem stjórnvöld hafa til að ná því fram. Þannig má velta fyrir sér hvort tala eigi um að framleiðsla verði arðbær eða hvort leggja eigi áherslu á að þeir sem landbúnað stunda hafi eðlilega afkomu af því í takt við þá sem stunda aðrar atvinnugreinar á Íslandi.

Þá telur sveitarfélagið að auka þurfi verulega við nýsköpun og hagnýtar rannsóknir í landbúnaði ef framfarir í landbúnaði eigi að ráðast af nýrri tækni á grundvelli þessa. Benda má á að starfsfólki Landbúnaðarháskóla Íslands (LbhÍ) hefur fækkað úr 150 í 90 frá stofnun skólans og rannsóknarhluti langt í frá það sem hann var áður. Einnig eru tækifæri innan fleiri atvinnugreina sem bíða útskrifaðra einstaklinga frá LbhÍ í dag heldur en var og því þarf að vinna að hvata fyrir menntaða einstaklinga til að finna sér farveg innan nýsköpunar og rannsókna sem nýtast íslenskum landbúnaði. Íslenskur landbúnaður getur miðlað miklu til alþjóðasamfélagsins og þyrfti að horfa til þess að auka framlög til rannsókna á og skrifa um hann.

Ef tryggja á að framleiðsluhættir verði ávallt þannig að heilsa, velferð og aðbúnaður dýra verði höfð að leiðarljósi þarf landbúnaðarstefnan að tryggja að sömu kröfur séu gerðar til matvæla og landbúnaðarafurða sem fluttar eru til landsins. Er það einn mikilvægasti þáttur þess að tryggja samkeppnishæfni. Verði settar stífari reglur á Íslandi heldur en almennt gerist í þeim löndum sem við berum okkur saman við, fellur það um sjálft sig að Ísland verði í fremstu röð ríkja í framleiðslu hágæða landbúnaðarafurða.

Loftslagsmál eru sögð ein af meginviðfangsefnum framtíðarsýnarinnar. Mikið hefur verið ritað um losun kolefnis frá landbúnaði vegna metanlosunar. Þegar kemur að matvælastefnu og landbúnaðarstefnu þarf að meta kolefnislosun frá landbúnaði almennt, út frá því hvernig losunarbókhaldið fyrir Ísland er fært og leggja aðrar aðferðir til hliðar. Þetta á sérstaklega við þegar um er að ræða ákvarðanir um ráðstöfun opinberra fjármuna. Með því verður ávinningurinn mælanlegur, samanburðarhæfur á alþjóðvettvangi og aðgerðum beint þangað sem líklegast er að þær skili mestum árangri m.t.t. skuldbindinga Íslands.

Annað meginviðfangsefni sem er nefnt er landnýting og varðveisla landbúnaðarlands. Dalabyggð vísar aftur í fyrrnefnda umsögn um drög að reglugerð um sjálfbæra landnýtingu. Ítrekað er að það

er mat sveitarstjórnar Dalabyggðar að bændur verði alltaf bestu vörslumenn landsins og því mikilvægt að viðhalda og byggja upp frekara traust og samvinnu yfirvalda og bændastéttar.

Í meginviðfangsefnum er hringrásarhagkerfið einnig nefnt. Dalabyggð vill vitna í umsögn Sambands íslenskra sveitarfélaga við *Ræktum Ísland! Umræðuskjal um landbúnaðarstefnu fyrir Ísland*, mál nr. 109/2021 og taka undir að nauðsynlegt sé að í endanlegri landbúnaðarstefnu og aðgerðaráætlun með henni verði tekið markvissara á úrgangsmálum. Má þar meðal annars nefna enn frekari nýtingu moltu í landbúnaði, endurvinnslu rúlluplasts sem og meðhöndlun og eyðingu dýraleifa. Þá verður samfella að vera í þeim úrræðum sem bjóðast við förgun úrgangs frá landbúnaði, þ.e. ekki hægt að banna eina aðferð á meðan önnur hefur ekki tekið við. Úrræðaleyfi má ekki vera eina úrræði bænda.

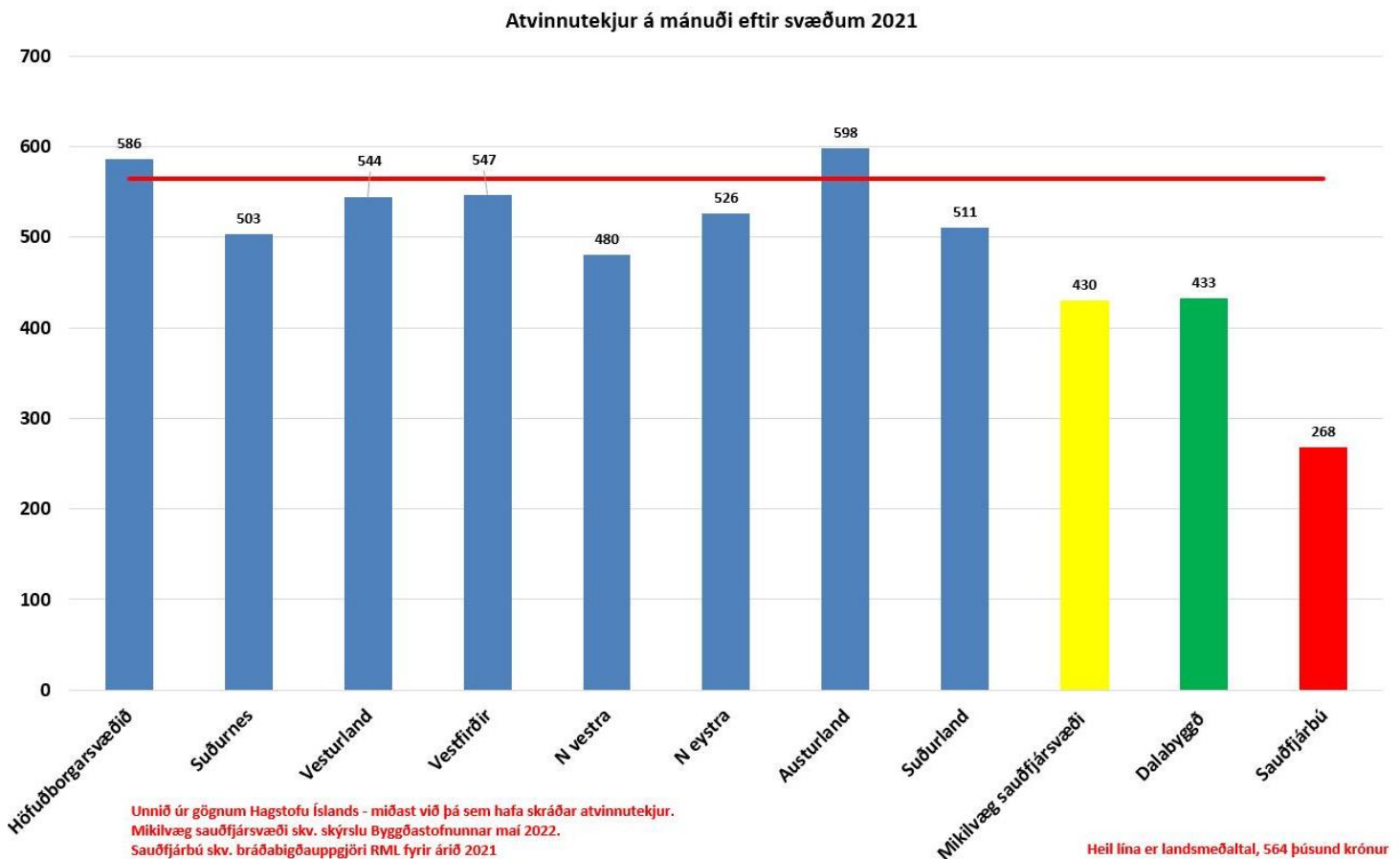
Neytendur eru einnig undir meginviðfangsefnum þar sem m.a. er talað um að mæta þörfum neytenda og styrkja gagnkvæmt traust. Sveitarfélagið vill koma á framfæri að upplýsingagjöf þyrfti einnig að ná til þess að neytendur séu upplýstir um hvað er að baki hverri framleiddri vöru. Oft má heyra umræðu um og gagnrýni á hátt verð íslenskra matvæla, á meðan það er ekki borið saman við hvað liggur að baki lægra verði innfluttra matvæla. Þ.e. ekki skoðað hvar afslátturinn kemur niður, svipað og þegar skoðað hvað er að baki ódýrum fatnaði (*fast fashion*).

Menntun, rannsóknir og þróun er eitt af meginviðfangsefnum stefnunnar. Dalabyggð fagnar áherslum á þessa þætti en tekur fram að ekki er nóg að hafa menntun sem nýtist í landbúnaði ef afkoma þeirra sem hann stunda er ekki tryggð. Réttlát og fullnægjandi afkoma er forsenda þess að fólk velji að starfa innan greinarinnar.

Í lokin er fyrirkomulag stuðnings við landbúnað listað upp sem eitt meginviðfangsefna. Talað er um að breyta áherslum í styrkjakerfi svo stutt verði við framleiðslu óháð framleiðslugrein ásamt því að aukin áhersla verði lögð á jarðrækt, aðra landnýtingu og landvörslu. Hér er um meiriháttar stefnubreytingu að ræða og ekki er að sjá að kostir hennar og gallar hafi verið metnir. Safna þarf gögnum um afkomu, framleiðslu og getu og byggja breytingar á formi stuðnings meðal annars á þeim. Fyrirsjáanleiki er mikilvægur þegar kemur að landbúnaði, upp á alla áætlanagerð, mat á öllum möguleikum og breytingum að gera. Sveitarfélagið bendir aftur á að styrkur eigi ekki að fást út á það eitt að eiga hektara af landi, tryggja þarf að stuðningur við landbúnað renni til þeirra sem atvinnu hafa af greininni og hafi fasta búsetu í þeim samfélögum þar sem landbúnaðurinn er stundaður.

Einnig er talað um að stuðningur eigi að skapa stöðugan og traustan grundvöll fyrir innlenda framleiðslu. Áhugavert væri að sjá hvort tryggt sé, að það mæti matvælaöryggi ef allir ráða sjálfir hvað þeir framleiða. Skoða mætti hvort ekki sé hægt að styðja dyggilega við það sem vel má framleiða á Íslandi og þannig sjá til þess að sú vara sé framleidd innan lands og þannig draga úr losun kolefnis við flutning þeirra vara til landsins.

Landbúnaður á stóra hlutdeild í öðrum atvinnugreinum; bílstjórar sem hafa atvinnu af flutningi gripa, hráefna og matvæla, verkafólk við úrvinnslu hráefna, ferðapjónustan sem gerir út á menningu og íslenskan mat, veitingahús sem framreiða mat fyrir gesti sína, svo eitthvað sé nefnt. Landbúnaðarstefna Íslands til næstu ára þarf að hafa afkomu frumframleiðenda að leiðarljósi. Sé hún ekki tryggð þarf ekki að gera ráð fyrir því að fólk velji að festa sig í atvinnugreininni til framtíðar meðan til eru önnur störf (sjá mynd 2).

Mynd 2 – Atvinnutekjur á mánuði eftir svæðum 2021

Að lokum leggur Dalabyggð áherslu á að stefnan ásamt aðgerðaáætlun verði kostnaðarmetin að fullu og tryggt að þeim mælanlegu markmiðum sem sett eru fram, fylgi fjármunir til að framkvæmd stefnunnar gangi upp.

Björn Bjarki Þorsteinsson

Sveitarstjóri Dalabyggðar